

Prosjektplan

**Sølen
verneområdestyre**

**Besøksforvaltning for Sølen
landskapsvernområde**

Innhold

---

1. Målsetting og forventning til prosjektet
2. Målgruppe – interesseanalyse
3. Prosjekt mål
4. Prosjektomfang
5. Prosjektorganisering
6. Kritiske suksessfaktorer
7. Kunnskapsgrunnlaget
8. Tidsplan
9. Budsjett
10. Finansiering
11. Oppfølging og kontroll

Mål og forventninger til prosjektet

Formål

Formålet med prosjektet er å øke kvaliteten på besøksforvaltningen i Sølen landskapsvernområde. Dette for å ivareta naturverdiene, gi bedre opplevelser for brukerne, og økt mulighet for lokal verdiskaping. Prosjektet skal sørge for samkjøring mellom merkestrategien for Norges nasjonalparker og utvikling av felles besøksforvaltning og besøksstrategi i Sølen landskapsvernområde.

Bakgrunn

Prosjektet har bakgrunn i Miljødirektoratet sitt prosjekt «Merkevarestrategi og besøksforvaltning for Norges nasjonalparker». Andre vernekategorier, besøksentre, nasjonalparkkommuner- og landsbyer er også aktører under merket. Merkevarestrategien legger føringer for hvordan vi skal bygge opp vår kommunikasjon på dette feltet og beskriver hvordan aktørene under merket skal ta en aktiv rolle i å gi besøkende i verneområdene gode opplevelser av høy kvalitet og legge til rette for verdiskaping, samtidig som naturen ivaretas.

Besøksstrategier er en del av arbeidet med den nye merkevarestrategien.

(<http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/2015/April-2015/Ny-merkevare--og-kommunikasjonsstrategi-for-Norges-nasjonalparker/>)

En besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for verneområdet. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn, overvåking etc.) som er nødvendig for å:

1. Ivareta verneverdiene i verneområdene og natur- og kulturverdiene i randsonen
2. Gi de besøkende en god opplevelse
3. Legge til rette for verdiskaping i lokalsamfunnene rundt verneområdene.

Verneområdeforvaltningens primære oppgave er god forvaltning av de vernede områdene for å ivareta både natur- og opplevelsesverdiene på lang sikt. Samtidig skal besøksforvaltningen legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at opplevelsene for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas. Dersom det er motstridende målsettinger mellom

ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt.

Det er utviklet en veileder for besøksforvaltning i norske verneområder. Veilederen beskriver hvordan forvaltningsmyndigheten kan bruke besøksforvaltning som verktøy i en strategisk og god forvaltning av verneområdene, for at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen skal bli størst mulig, samtidig som forståelse for vernet økes og verneverdiene ivaretas.

En besøksstrategi skal ikke være en tradisjonell reiselivsstrategi, det er det næringas ansvar å utarbeide. Ett av hovedmålene med en besøksstrategi er imidlertid å støtte opp under reiselivets satsinger. En effektiv besøksforvaltning forutsetter at forvaltningsmyndigheten ser verneområdet i sammenheng med områdene rundt, særlig randsona. Arbeidet må også ha et langsiktig perspektiv og besøksforvaltningen skal være kunnskapsbasert. I tillegg til kunnskap om verneverdiene er det behov for kunnskap om de besøkende og det reiselivs- og forvaltningssystemet verneområdet er en del av.

BESØKSFORVALTNING vil si å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas.

En **BESØKSSTRATEGI** er en plan for hvordan besøksforvaltningen skal gjennomføres for verneområdet - et verktøy for god forvaltning. Besøksstrategien vil vise hvilke tiltak som er nødvendige for å balansere verneverdiene, besøkende og lokal verdiskaping i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle tre interessene.

PRINSIPP: Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelsen av verneverdiene tillegges størst vekt.

Sølen verneområdestyre vedtok i styremøtet den 3. desember 2015 at arbeidet med å lage en besøksstrategi skal settes i gang.

Målgruppen – interesseanalyse

Aktørbildet i forvaltningen av norsk natur er stor, dette gjelder også for verneområdeforvaltningen, noe som gjør det krevende å få god oversikt over interessebildet. Vi finner aktører både i det offentlige og i det private. En besøksstrategi vil ofte bli bedre og flere vil føle eierskap til den dersom prosessen rundt utarbeidelsen av strategien er god slik at de ulike interessene blir ivaretatt/fanget opp. Det anbefales å gjøre en interesseanalyse av hvem som bør/må involveres i arbeidet med besøksstrategien for området. Besøksforvaltning vil også være naturlig tema å drøfte med rådgivende utvalg.

Målgruppen for besøksstrategi for Sølen landskapsvernområde vil være:

- Sølen verneområdestyre
- Rendalen og Engerdal kommuner
- Grunneiere og rettighetshavere

- Rendal Renselskap
- Reiselivsaktører, reiselivsorganisasjoner og næringsorganisasjoner (landbruk, skogbruk, utmark)
- Frivillige organisasjoner (f.eks. jakt, fiske og friluftsliv, idrett/turlag, naturvern)
- Andre prosjekter med tilknytning til Sjølen (forstudie Bullmuseet, ...
- Ulike faginstitusjoner (NMBU, Høyskolen i Hedmark, Skogmuseet, NIKU)

Sjølen landskapsvernområde og randområdene rundt er et mye brukt område i friluftslivssammenheng, i tillegg til at det er mange andre brukergrupper og interesser i området. Randområdene, spesielt i sør – men også i øst og vest, har stor konsentrasjon av hytter som genererer mye ferdsel inn i området. I tillegg til Fiskevollen og flere setrer og annen utmarksbebyggelse innenfor landskapsvernområde og i randsonen.

Ellers har området en spennende historie og er rikt på kulturminner og kulturmiljøer, spesielt fangstrelaterte, men også gamle ferdselsveier, bygninger og andre kulturminner av stor attraksjonsverdi. Samtidig som kulturminnene er sårbare for slitasje og ødeleggelse.

Selve Sjølenmassivet er en «magnet» som tiltrekker seg mange besøkende gjennom hele året, og byr på store friluftslivsopplevelser. Vegetasjon og berggrunn er sårbart med tanke på slitasje og erosjon ved mye ferdsel. Og Rendalsren har sitt kjerneområde innenfor landskapsvernområdet. Ren er som kjent sårbart med tanke på ferdsel og forstyrrelser.

Området har flere innfallsporter og friluftslivet og bruken av området er i rask endring. Å få på plass en helhetlig besøksstrategi og plan for besøksforvaltningen er meget viktig i et så mye brukt og populært området som Sjølen. For at forvaltningsmyndigheten skal kunne gjøre denne jobben bra er det viktig med mer kunnskap om både verneverdier, sårbarhet, de besøkende, reiselivet og mulighetene for å skape ringvirkninger/verdiskaping lokalt.

Prosjekt mål

Effekt mål

1. Øke kvaliteten på besøksforvaltningen i og i tilknytning Sjølen landskapsvernområde
2. Styrket vern av naturverdiene i verneområdet
3. Økt opplevelseskvalitet og attraksjonskraft i tilknytning til landskapsvernområdet.
4. Stolthet, begeistring og økt oppslutning om verneområdet.
5. Økt verdiskaping i tilknytning til verneområdet

Resultat mål

1. Utarbeide en besøksstrategi for Sjølen landskapsvernområde, som et vedlegg til forvaltningsplanen, og som ser sammenheng med områdene rundt.
2. Implementere merkestrategien for Norges nasjonalparker som del av besøksforvaltningen for Sjølen landskapsvernområde.

Prosessmål

1. Anvendelse av besøksforvaltning som strategisk verktøy for god forvaltning av Sølen landskapsvernområde.
2. Økt kunnskapsgrunnlag i forvaltningen av Sølen landskapsvernområde.
3. Økt samarbeid mellom naturforvaltningen, kommuner, fylkeskommune, reiselivsnæringen, lokal næringsaktører og aktuelle museer.

Prosjektomfang

Prosjektleveranse

1. Utarbeide en besøksstrategi for Sølen landskapsvernområde
3. Gjennomføre en mulighetsstudie som del av utarbeidelsen av besøksstrategien.
2. Gjennomføre tiltak i prosjektfasen som beskrevet i besøksstrategien.

Prosjektorganisering

Prosjektansvarlig

Sølen verneområdestyre

Mandat: eier, styrer og er juridisk ansvarlig for prosjektet.

Styringsgruppe

Sølen verneområdestyre

Mandat: overordnet ansvar for prosjektet og prosjektresultatet.

Prosjektleder

Hilde Nystuen, verneområdeforvalter for Sølen landskapsvernområde

Mandat: ansvarlig for gjennomføring, utarbeidelse av besøksstrategien, planlegge, styre og administrere prosjektet, sekretær for styringsgruppa.

Prosjektmedarbeider

Statens naturoppsyn (SNO)

Mandat: bidra i arbeidet med utarbeidelse av besøksstrategi og det som leveres, bidra aktivt med innspill i prosjektarbeidet, å rapportere fremdrift og ressursbruk i forhold til de ulike aktivitetene i prosjektet.

Referansegruppe (kun rådgivende)

Administrativt kontaktutvalg

Fylkesmannen i Hedmark

Rådgivende utvalg

Statens naturoppsyn

Mandat: delta i drøftinger og gi innspill slik at det arbeidet som gjøres er relevant, faglig forankret og riktig prioritert i forhold til prosjektets mål.

Ressurspersoner/organisasjoner

Miljødirektoratet

Kritiske suksessfaktorer

- Årlige budsjettprioriteringer fra Miljødirektoratet/Klima-og miljødepartementet til gjennomføring av utarbeidelse av besøksstrategi og til tiltak i tiltaksdelen av besøksstrategien.
  - Tiltak: God forankring i prosjektplanen og besøksstrategien
- Godt kunnskapsgrunnlag (høy kvalitet på data)
  - Om naturgrunnlaget og om sårbare lokaliteter og arter
  - Om de besøkende og om potensielle nye gjester
  - Om reiselivsaktørene og andre næringsdrivende
- Leveranse av mål, maler og verktøy for merkestrategi fra Miljødirektoratet.
  - Tiltak: God samhandling og dialog med hovedprosjektet, leverandør og mellom forvaltningsmyndighetene.
- Prioriteringer av midlene i styret
  - Tiltak: God forståelse om prosjektet og kunnskap hos styret
- Tilretteleggingstiltakene treffer ønsket brukergrupper, og har ønsket effekt.
  - Tiltak: Tett dialog med turistnæringen og andre brukergrupper for å definere ønsker og behov hos valgte målgrupper.
- Arbeidskapasitet hos forvalter sett opp mot andre arbeidsoppgaver.
- Samarbeid med andre aktører (kommunene, fylkeskommunen, reiselivet, lokalbefolkning, konsulenter, etc.).

Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskap om verneområdenes verdier, reiselivsnæringen og brukerne er naturlig nok en sentral del av besøksstrategien. I Sjøen er det utført naturfaglige registreringer, kartlagt brukerinteresser og tekniske inngrep, gjennomført en landskapsanalyse og kartlagt kulturminner og kulturmiljøer i forbindelse med forvaltningsplanarbeidet. Det er likevel behov for å innhente mer kunnskap om Sjøen landskapsvernområde og randsonen for å kunne gjennomføre en god besøksforvaltning.

I en besøksstrategi bør det vises til rapporter, lage kart som viser soner/arealer med det som anses som sårbare natur, hvilke deler av områdene reiselivet benytter og hvor forskjellige infrastrukturtiltak er i og rundt verneområdene.

Følgende kunnskap må det innhentes mer informasjon om:

Sårbare naturverdier

- Viktig at det legges til rette for friluftslivet i samspill med naturmiljøet. Følge med på hvordan naturverdiene utvikler seg så de ikke forringes over tid.
- Spesielt viktig å ha kunnskap om hvilke naturverdier som er sårbare i forhold til friluftsliv og ferdsel. Hvor sårbart et område er henger sammen med både egenskapen til en naturressurs og hvordan påvirkningen foregår.
- En art kan for eksempel være sårbar i hekke- og yngletiden, men ikke resten av året. Tilsvarende kan en vegetasjonstype være spesielt sårbar dersom det er mye ferdsel i fuktige perioder.
- Nødvendig med observasjoner og erfaringer ute i felt. Innhente eksisterende kunnskap.
- Totaloversikt over sensitive arter og viktige funksjonsområder (hekkelynglelokaliteter, oppvekstområder).
- Analysere kunnskapen – sårbare områder, sesongvariasjoner og framtidsscenarioer.

Reiselivet i verneområdet og randsonen

- Oversikt over næringens aktivitet, planer og prosjekter – dialog med næringen.
- Organisasjonskart som viser reiselivsorganisasjoner og bedrifter rundt.
- Sentrale reiselivsbedrifter og deres aktiviteter, planer og prosjekter knyttet til området.
- Kunnskap om reiselivsstrategier, regionale planer, prosjekter med målsettinger og tiltak som berører verneområdet.
- Kartlegge verneområdet som turistattraksjon. Å forstå verneområdets attraksjonskraft og posisjon i det stedlige reiselivsproduktet er helt nødvendig i utviklingen av besøksstrategien.

Den besøkende

- De lokale innbyggerne som bruker området både i fritidssammenheng og utøvelse av næring, samt de tilreisende som besøker verneområdet.
- Enkel beskrivelse av nåsituasjonen – besøksregistrering (spørreundersøkelse/selvregistreringskasser og ferdselstellere) – antall besøkende, hvem er de, når er de her, type mennesker, type aktivitet, hva ønsker de av tilrettelegging?
- Veiavgiftskasser, trimkasser etc.

Annen relevant informasjon

- Kulturminner kan ha en stor attraksjonsverdi, men samtidig være sårbare for bruk og slitasje (sårbarhetsanalyse).
- Systematisk gjennomgang av all relevant infrastruktur i verneområdet som er relatert for besøksforvaltningen. Parkeringsplasser, informasjonsskilt, stier, løyper og toalettfasiliteter – lage en oversikt i kart og med foto.

Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen

- Er det steder de besøkende både får oppleve natur og kulturverdier uten at det forringer verneverdiene?
- Differensiert forvaltning?

- Kan verneformålet styrkes med å gjøre grep i besøksforvaltningen?
- Er verneverdiene truet på grunn av dagens bruk?
- Er området som i dag har ferdsel sårbare?
- Er det slitasje på grunn av bruk?
- Er det mulig å bedre infrastrukturen i området som både er en fordel for reiselivet og de besøkende?

Tidsplan

Aktivitet/Milepæler	Tidsplan	Ansvarlig	Gjennomfører
OPPSTART BESØKSSTRATEGI			
Vedtak om oppstart av arbeidet med besøksstrategi og prosjektplan for Sølen landskapsvernområde	03.12.15	Forvalter og verneområdestyret	
Interesseanalyse	2016	Forvalter	Forvalter
KUNNSKAPSINNHEITING			
Kartlegging av naturgrunnlaget – sårbare naturverdier, vegetasjon/landskap og dyreliv (Kartlegging av reinens arealbruk, rein og ferdsel)	2017	Forvalter	Forvalter og ekstern konsulent (NINA?) Dialog med Rendal Renselskap Landskapsanalyse?
Kartlegging av reiselivet (aktiviteter, bruk, aktører og verneområdet som turistattraksjon)	2017	Forvalter	Forvalter og ekstern konsulent
Kartlegging av de besøkende/bruken av området (brugerundersøkelser) (innfallsporter)	2016-2017	Forvalter	Forvalter, SNO og ekstern konsulent
Annen relevant kunnskap <ul style="list-style-type: none"> - kunnskap om brukerinteressene, infrastruktur, fritidsbebyggelse, aktivitet i randsonen mm) - kulturminner og kulturmiljøer 	2017	Forvalter. Dialog med kommunen, fylkeskommunen, historielag og lokale aktører, museum	Forvalter og ekstern konsulent
Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskap	2017	Forvalter	Forvalter
UTARBEIDELSE AV BESØKSSTRATEGI	2017-2018	Forvalter	Forvalter
<ul style="list-style-type: none"> - Mål og Strategiske valg 		Verneområdestyret	

- Involvering og forankring (møter)		Forvalter/styret	
- Vedtak og godkjenning		Verneområdestyret og Miljødirektoratet	
LAGE TILTAKSPLAN	2017-2018	Forvalter/Styret	
MULIGHETSSTUDIE	2017	Forvalter	Ekstern konsulent
PROSJEKTERING OG GJENNOMFØRING AV TILTAK	2018-2020	Forvalter	Ekstern konsulent
KOMMUNIKASJONSPLAN	2018-2020	Verneområdestyret /forvalter	Forvalter
OVERVÅKING	2018-2020		Forvalter/SNO

Budsjett

Budsjett kunnskapsinnhenting og utarbeiding av besøksstrategi

Aktivitet/tiltak	Budsjett 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Samarbeidsaktører
Interesseanalyse					
Kartlegging av naturgrunnlaget – sårbare naturverdier, vegetasjon, dyreliv og landskapsanalyse		35.000,-	350.000,-		NINA m.fl
Kartlegging av reiselivet (aktiviteter, bruk, aktører og verneområdet som turistattraksjon)		70.000,-	50.000,-		Ekstern konsulent og forvalter
Kartlegging av de besøkende/bruken av området (brukerundersøkelser og innfallsporere, ferdselstellere)		315.000,-	50.000,-		SNO og NINA
Annen relevant kunnskap (kulturminner, infrastruktur, etc.)	20.000,-		50.000,-		Hedmark fylkeskommune, Skogmuseet, historielag,
Utarbeid besøksstrategi				100.000,-	

Mulighetsstudie			200.000,-		Ekstern konsulent
Møtevirksomhet			70.000,-	30.000,-	
Produksjon av besøksstrategi				50.000,-	Ekstern konsulent
Totalt			720.000	180.000	

Budsjett gjennomføring av tiltak

Aktivitet/tiltak	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Samarbeidsaktører
Prosjektering av tiltak i tråd med besøksstrategi		Vil være avhengig av tiltak som avklares i tiltaksplanen og mulighetsstudie.		
Oppgradering til ny profil på stier, informasjonspunkt, brosjyrer etc. Utvikle innfallsporter		Vil være avhengig av tiltak som avklares i tiltaksplanen og mulighetsstudie.		

Finansieringsplan

Egeninnsats forvalter – skrivearbeid, møter og kartlegging
 Miljødirektoratet – midler til planarbeid, møter, kartlegginger
 SNO – ferdselstellere og oppfølging av dem
 Evt. bidrag fra samarbeidsaktører

Oppfølging og kontroll

Møtestruktur

Gjennomføring av møter skjer etter prosjektleders vurdering av behov. Prosjektleder og prosjektmedarbeider vil ha muntlig dialog gjennom prosjektet.

Rapporteringsrutiner i prosjektet

Det rapporteres til Sølen verneområdestyre og Miljødirektoratet ved årsslutt. Prosjektleder og prosjekteier vil utover dette ha muntlig dialog, og dialog via e-post, gjennom prosjektet.

Arkiveringsrutiner/dokumentkontroll

Prosjektrelatert informasjon skal lagres digitalt hos Fylkesmannen i Hedmark sin server. Prosjektleder er ansvarlig for at alt arkiververdig materiale blir lagret i arkivsystemet ePhorte.

Anskaffelser

Det er behov for ekstern rådgivning og leveranse inn i prosjektet. Innledningsvis gjelder dette for gjennomføring av brukerundersøkelser og kartlegginger.